

vény teljes hosszában követhető volt egy vékony kavicsos réteg, amely alatt több helyen megfigyelhető volt beásás nélküli leletkoncentráció. E réteg eltávolítása után három, a leletanyag alapján a bádeni kultúrához sorolható sekély gödröt sikerült feltárnunk. A lelőhely feltehetően az út nyugati oldalán, a domb magasabb részén is folytatódik.

Munkatárs: Simon Gall.

A leletanyag a szécsényi Kubinyi Ferenc Múzeumba került.

TANKÓ KÁROLY

32. Becsehely, Alsóerdő-dűlő

(Zala megye) U, R, Á

Régészeti szakfelügyelet során egy újabb lelőhelyet észleltünk az M7-es út 222+550 km és 222+750 km közötti szakaszán, a Borsfa-patak partján, egy alacsonyabb lankán (hatsz. 073). A leletmentést 2003. május 27. és június 17. között végeztük el. Az átvizsgált mintegy 7700 m²-nyi területen 59 objektumot tártunk fel.

A lelőhelyen három korszak emlékegye jelentkezik: zömében a középső neolitikus DVK keszthelyi csoportjához, valamint a rézkori Balaton-Lasinja kultúrához sorolhatók a leletek. Egyetlen gödör, a 17. objektum sorolható csupán az Árpád-korhoz, valamint az 1. és a 3-4. sz. objektumból is kerültek elő Árpád-kori kerámiatöredékek.

A *dunántúli vonaldíszes kultúra* keszthelyi csoportjának idejére datálhatók a lelőhely Ny-i, patakhoz közelebb eső részén feltárt gödrök, valamint egy hosszúház cölöpsorainak a nyoma és a ház DNY-i oldala mellett fekvő gödör. Feltehetőleg egy másik, ugyancsak DVK hosszúház cölöplyukai is előkerültek. Érdekes külön is kiemelni az 5. objektumból napvilágra került, szerpentinéből készült, csiszolt, kettőskónikus kőbuzogány-töredéket, amely szintén a DVK kultúrához köthető.

A *Balaton-Lasinja-kultúra* leletei kerültek elő a lelőhely legnagyobb és legintenzívebb objektumából, a 16. számú gödörkomplexumból. Ebben a kerámiatöredékeken kívül jelentős számú csiszolt és pattintott kőeszköz, pattinték/szilánk és magkő, valamint kanáltöredékek voltak. Kevés állatcsontot is tartalmazott ez az objektum, de ezeket a talaj roncsoló hatása miatt csak rossz állapotban, erősen töredékesen sikerült kiemelni. A gödörkomplexum középső részén egy nagyobb paticsos felületet is sikerült megfigyelni.

Ez a lelőhely a szakirodalomból ismert Becsehely I. és Becsehely II. (Becsehely, Homokos-dűlő) lelőhelyek között fekszik. Itt a neolitikus DVK keszthelyi csoportjának, valamint a rézkori Balaton-Lasinja kultúrájának egy-egy teleprészét sikerült feltárnunk. Ezen népegek leletanyag mindhárom lelőhelyen jelentkezett.

Munkatársak: Tokai Zita Mária, Eke István.

HORVÁTH LÁSZLÓ

33. Becsehely, Cinege-föld

(Zala megye) U

Régészeti szakfelügyelet során észleltük a lelőhelyet az M7-es autópálya 223+450 km és 223+550 km közötti szakaszán.

A leletmentésre 2003. május 22. és 26. között került sor. A humuszolást a 223+450 km és a 223+500 km között kezdtük meg a nyomvonal Ny-i részétől K felé haladva, majd a 223+500 km és a 223+550 km közötti felületen folytattuk tovább. Az autópálya földmunkáinak következtében a nyomvonal a mostani felszínhez képest már mintegy 80 cm mélyen fekszik, így ezen a részen az objektumoknak csak az alját találtuk meg.

A lehumuszolt mintegy 5000 m² felületen összesen 3 objektumot sikerült megfigyelni és feltárnunk, amelyek a terület ÉK-i részén jelentkeztek. Az előkerült kerámiaanyag a középső neolitikus DVK keszthelyi csoportjához sorolható.

A leletanyag alapján feltételezhetjük a párszáz méterrel északkeletre fekvő, 1999-2000-ben feltárt 71. számú, Homokos-dűlő (a szakirodalomban Becsehely II. lelőhely) DNY-i részét sikerült ezen a helyen lokalizálnunk.

Munkatárs: Tokai Zita Mária.

HORVÁTH LÁSZLÓ

34. Becske határa

(Nógrád megye) Pa, U

Büdös tó-hegy: A hegy 335,6 m tszf. magasságú csúcsától északnyugatra, a kis erdőfolt körüli kb. 20×20 méteres területen néhány szilánkot gyűjtöttünk a boronált szántásban. A terület talaja erősen kavicsos (jórészt kvarcit, de előfordul a hidrokvarcit is). A viszonylag kis leletanyagban a cserhádi limnokvarcit mellett jelen van a kárpáti radiolarit, az üveges kvarcporfir, a hidrokvarcit kavics, illetve egy mátrai jellegű hidrokvarcit változat (Gyöngyösoroszi, Döggút). Az egyetlen retusált eszköz egy üveges kvarcporfirból készült szilánkvakaró, a leletanyag a középső esetleg a korai felső paleolitikum idejére keltezhető. A legtöbb lelet a facsoporttól északkeletre, egy kisebb völgyben került elő, noha találtunk egy kvarcporfirpattintékot a tető peremén is.

Feltehetően fiatalabb, talán újkőkori egy kérges obszidiánszilánk és egy patinátlan hidrokvarcit pengetőredék.

Júlia-major: A Galga forrása felett húzódó, ÉNy-DK-i dombhat tetején, a 321 m tszf. magasságú enyhe kiemelkedés és a Becske-Maggyarnándor közti műút közötti részen, a villanyvezeték mentén gyűjtöttünk leletanyagot. A földnyelven vezető földúttól nyugatra, a nem szántott táblában viszonylag kevesebb lelet került elő, ám az úttól északra, a villanyoszlop vonalában, az úttól három méterre egy üveges kvarcporfirszilánkot, innen kb. 20 méterre a műút irányában egy mátrai hidrokvarcitból készült szakóca bázistöredéket találtunk. Ezek mellett még két kárpáti radiolarit pattinték, egy nummuliteszes kovából és két, téglavörös színű hidrokvarcitból készült szilánk érdemel említést.

Érdekes, hogy a rossz gyűjthetőség ellenére a leletanyagban meglepően sok kis pattinték szerepel.

A földúttól K-re eső villanyoszlop vonalában, de az út Ny-i oldalán, a frissen boronált, száraz, hantos szántásban kb. 60×30 méteres koncentrációban (2. sz. leletkoncentráció) kerültek elő a leltek, köztük radiolarit- és kvarcporfirszilánkok. A koncentrációtól ÉNy-ra mintegy 150 méteren át találtunk még szórványosan szilánkokat, míg délkelet felé egészen az 1. számú koncentrációig, a műúttól számított első villanyoszlop környékéig találtunk leleteket. Ez utóbbi helyen a földúttól kb. 20 méterre gyűjtöttünk még.

Az áprilisban előkerült bifaciális töredéke a kvarcporfíros – radiolaritos 2. koncentrációhoz, a Péntek Attila által korábban gyűjtött két levéleszköz az 1. koncentrációhoz tartozik. A néhány száz lelet tipológiailag a középső paleolitikumból származik.

MARKÓ ANDRÁS

35. Berekfürdő, Veres Péter utca 9.

(Jász-Nagykun-Szolnok megye) I

2003 márciusában a karcagi rendőrkapitányságról telefonon értesítették a múzeumot, hogy Berekfürdő fenti címén (hrsz.: 309), faültetéskor emberi csontokra bukkantak. A helyszíni szemlén a rendőrök is részt vettek. Megállapítottuk, hogy a csontváznak éppen a koponyájára ástak rá.

A lekerekített sarkú, keskeny téglalap alakú gödörben feküdt a nyújtott helyzetű, ÉNy-DK tájolású csontváz. Melléklete nem lévén, a sírt keltezni nem tudtuk, a csont állaga alapján csak azt valószínűsíthettük, hogy a temetkezés nem újkori, hanem a történeti időkből származik.

Munkatársak: Tárnoki Judit régész, Hegedűs Gabriella gyűjteménykezelő.

CSÁNYI MARIETTA

36. Beret, Babar-tető (Szőlőskert)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) Ő

2003. december 16-án bejelentés érkezett a Herman Ottó Múzeumba Gulyás Károlytól, Beret polgármesterétől, miszerint a község határában adótorony alapozásakor a munkagép emberi koponyát bolygatott meg. A helyszínen megállapítottuk, hogy a 10×10 méteres alapozási gödörben 1 m mélyen előkerült embercsontok régészeti korból származnak. Az elvégzett leletmentés során egy K-Ny-i tájolású, a bal oldalán, zsugorított helyzetben fekvő, hiánytalan, és viszonylag jó megtartású csontvázat tártunk fel. Sírgödöröt nem tudtunk megfigyelni, és mellékleteket sem találtunk. Az elhunyt ölében egy jellegtelen őskori kerámiatöredék feküdt. A rítus és a cseréptöredék alapján a temetkezést őskorinak határoztuk meg. A dombot a leletmentés időpontjában hó borította, így a környező területeket nem tudtuk bejárni, a temetkezés korát nem tudtuk pontosítani.

CSENGERI PIROSKA

37. Beszterec, Gyalap-tanya

(Szabolcs-Szatmár-Bereg) Ő, H

2003. június 10–27. között a lelőhelyen a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete hitelesítő ásatást folytatott.

2003. június elején Németh Péter segítségével felkerestük a valamikori temetőt. A honfoglalás kori sírmezőről először Kiss Lajos a nyíregyházi múzeum igazgatója számolt be az ott elvégzett mentőásatás során. A valamikori tanyahelyen a kapubejáró oszlopainak az áthelyezésekor ugyanis mellékletes sírok kerültek elő 1928-ban, s ezt megelőzően pedig 1927-ben ugyanitt a tanya szomszédságában lévő út szélesítésekor is kerültek elő sírok. Akkor Kiss Lajos a területen lévő házak miatt sajnos nem tudott nagyobb ásatást végezni. Később 1958-ban Dienes István és Makkay János azonosították a lelőhelyet, amely ekkor már Kék külterületéhez tartozott.

A pontos azonosítás, s a várható további sírok alapján a Magyar Nemzeti Múzeum és a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete közös ásatás keretében fogott hozzá a lelőhely hitelesítéséhez. A hitelesítő ásatás költségeit a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete és a Szegedi Biológiai Központ Genetikai Kutatóintézete által vezetett NKFP pályázat anyagi kerete biztosította. A *Történeti genetika a magyar ethnogenezis kutatásában* címet viselő program keretében olyan új 10. századi temetők hitelesítése zajlik, melyekből olyan genetikai minta nyerhető, ami kiegészíti a folyamatosan bővülő, s a program céljából kitűzött adatbázist. Az új minták felvételére részben az eddigi mérések pontosítása a feladat, vagyis annak a vizsgálata, hogy miként hatnak a csont megmaradt genetikai állományára egy-egy adott talaj összetevői.

Az ásatás során sikerült azonosítanunk a valamikori temetőt és a tanya helyét, megtaláltuk és feltártuk a temetőhöz tartozó, még meglévő sírokat (27 sír és sírtöredék). A kibontott sírok alapján a temetőtöredék teljesen feltártnak tekinthető.

A lelőhely a Rétköz egyik meghatározó 10–11. századi temetőjének számított. Ennek oka részben az északi kardkoptatónak és a hozzá kapcsolódó tudományos interpretációknak köszönhető. A kardkoptatót ugyanis Fettich Nándor, a ladánybenei leletből kiindulva, a korai emlékek közé sorolta. Feltételezését az 1928-ban múzeumba került leletek újabb vizsgálata, s a trapéz alakú vállas kengyelek megléte később már cáfolta.

Nyitva maradt azonban az a kérdés, hogy a beszterci temetőnek egy kései, a 10. század második felére datálható részét bolygatták-e meg, vagy pedig a legkorábbi sírok egyike vált a tanya épületeinek áthelyezésekor a munkálatok áldozatává. A most feltárt temetőtöredék alapján valószínűsíthető, hogy 1928-ban a temető korai részét bolygatták meg. A dombtetőn, a valamikori domb nyugati részén több É-D-i sorban, összesen 27 sírt és sírtöredéket, valamint egy őskori kemencét sikerült megfigyelni. A megtalált sírok leletanyaguk alap-